

*Antal Stašek, František Krejčí, J. S. Machar,
Zdeněk Nejedlý a F. X. Šalda na obranu tiskové svobody*

Druhé desetiletí zahájila naše vládnoucí společnost *smutným činem*: zastavováním časopisů jí nepohodlných. Není to, bohužel, nahodilý čin. Je v tom systém, systém nejsmutnější reakce, jaká kdy ohrožovala český duchovní život.

Prožili jsme hrozné doby staré rakouské reakce. Ale ani ta si nikdy nedovolila dusiti náš duševní život tak, jako je tomu dnes v Československé republice. Tak rakouská *censura* dovedla jistě mnoho, ale teprve československé cenzuře bylo vyhrazeno zabavovati nejen Havlíčka, ale i Nerudu, Vrchlického, Masaryka, ano i Mikuláše Alše!

Ale to bylo ještě málo. Ve druhém desetiletí budou se patrně ničiti přímo *existence* listů, jichž vládnoucí reakce nemůže potřebovati, jako se již ničí, a ne pro činy, ale pro pouhé jen přesvědčení, existence lidí.

Děje se tak pod záminkou boje proti socialismu, komunismu. Je to však především zbabělý *útěk měšťáctva* samého i od nejprimitivnějších zásad pouhého liberalismu minulého století.

A proti tomu protestujeme jménem všech, kteří dosud nezapomněli, co nás vždy činilo silnými: volné slovo, volný tisk a nebojácná kniha.

Stydíme se, že dnes, po desíti letech samostatného státu, v němž naopak měly býti uvolněny všechny tvůrčí síly národa, jsme za lety šedesátými minulého století, místo abychom slavné to dědictví rozvili a uplatnili, daleko zpět, na velkou naši hanbu i škodu.

A proto pokládáme za svou čestnou povinnost zvednouti svůj hlas, abychom se po cestě takto vykládané demokracie nedostali v duševní otroctví, horší, než bylo ono, z něhož jsme se dostali 28. října 1918.

*Antal Stašek—prof. František Krejčí—J. S. Machar
Zdeněk Nejedlý—F. X. Šalda*

Odpověď pěti

Pokládali jsme za věc svého svědomí vystoupiti na obranu *svobody* tisku.

Jaké se nám dostalo odpovědi? Ve dvou dělnických listech byl náš projev, patrně na potvrzení toho, co v něm bylo, *zkonfiskován*. A proč? Protože jsme bránili svobodu tisku, jež je jednou ze základních vět nejen washingtonské deklarace, ale i platné dnes ústavy Republiky československé. Což v tomto státě řídit se ústavou a zastávat se jí je akt protistátní, ale porušovati ji a jednati proti ní je dobře státní?

Žurnalisté pak nám odpověděli výčitkami, že chráníme *komunisty*. Nikoliv, my chráníme svobodu tisku. Že jde dnes o tisk komunistický, je v druhé řadě. Ale ovšem nevyjímáme ze svobody tisku ani listy komunistické, jako oni naši odpůrci, kteří jsou prý také pro svobodu tisku, ale jen některého, jim pohodlného. Pro takovou *svobodu tisku* byl však i Metternich, i nejčernější sedmašedesátníci po roce 1848. I ti byli pro „svobodu“ tisku, pokud věrně sloužil vládě čili státu. To však je právě otroctví tisku, a ne svoboda.

Dále nám bylo vytýkáno, že upíráme státu právo se *brániti*. Naprosto ne, ale ovšem chceme, aby se bránil prostředky právními a ústavními, a nikoliv prostým potlačáním tisku jemu nepohodlného. To není nic jiného než protivníkovi vyříznouti jazyk, což jest sice pro toho, kdo má k tomu moc, snad pohodlné, ale jistě ne důkazem ducha, vtipu nebo vynalézavosti těch, kteří toho užívají. Tak lacino také dnešní vládnoucí režim svůj boj s komunistickými ideami neprovede. To by musil proti nim postavit něco chytřejšího než takovýto jen zákaz.

A dále: proti dvěma deníkům komunistickým stojí tu padesát novin protivníkových, úředních, polouředních, agrárních, národně demokratických, socialistických, klerikálních. Což celá tato kohorta novin, která hájí dnešní stát, nedovede jej brániti proti dvojím novinám komunistickým? Či jsou opravdu tyto dva listy silnější než všechny ty ostatní noviny dohromady? Aspoň podle projevu těch, kteří se na nás pro náš projev vrhli, se tak zdá, neboť oni aspoň si netroufají potříti komunismus rovnými zbraněmi, tisk tiskem, nýbrž jedinou spásou proti komunistickému tisku je jim státní moc.

Dva z našich odpůrců, K. Z. Klíma a V. Dyk, našli pak dokonce smutnou odvahu přiznati, že v Havlíčkovi, Nerudovi aj. jsou opravdu verše, jež je nutno konfiskovati, protože prý Havlíček sám, kdyby dnes žil, leccos by ze svých veršů vyškrtl. To však je prostě již blasfémie proti našim velkým mrtvým, jíž se může dopustiti jen ten, kdo ztratil vůbec vědomí, kdo to Havlíček, Neruda i ti ostatní byli. My ovšem nejsme ani na chvíli na rozpacích, máme-li jíti s Havlíčkem a Nerudou, nebo s panem Klímou a Dykem, a jsou-li Havlíček a Neruda v tomto státě velezrádci, pak se my zde také, a s *hrdostí*, podepisujeme jako havlíčkovští a nerudovští velezrádci.

Antal Stašek—prof. František Krejčí—J. S. Machar
Zdeněk Nejedlý—F. X. Šalda

Poznámky vydavatelovy

Jako v předchozím vydáváme i ve 13. svazku Kritických projevů F. X. Šaldy podstatný výbor z jeho kritických statí, a to z let 1925 až 1928, a uzavíráme jím řadu Kritických projevů, která tak obsáhla celé období jeho kritické tvorby ukládané do nejrůznějších časopisů od roku 1892 do podzimu roku 1928, kdy počal vycházet Šaldův zápisník. Z větších a závažných prací patří svým vznikem do tohoto závěrečného předzápisníkového období ještě Úvodní slovo k Juveniliím (uveřejněné původně v Rozpravách Aventina 1, 1925—26, a v Juvenilích 1 roku 1925; v Souboru díla F. X. Šaldy roku 1949 ve sv. 10, Kritické projevy 1), stať Nad Horovými Strunami ve větru (Kmen 2, 1928) a studie Dva představitelé poetismu o Nezvalovi a Seifertovi (v Nové svobodě 2, 1925) a O poetismu (v Tvorbě 2, 1927), jimiž Šalda doplnil roku 1928 knižní edici svých dvou přednášek vydaných s názvem O nejmladší poesii české (v Souboru díla F. X. Šaldy roku 1961 ve sv. 8, Studie z české literatury), a přednáška O tzv. nesmrtnosti díla básnického vydaná rovněž roku 1928 samostatně (v Souboru díla F. X. Šaldy roku 1948 ve sv. 9, Studie o umění a básnících). Většina prací v tomto svazku uveřejněných vyšla za života Šaldova pouze *jednou*, a to především v časopisech Var, Kritika, Nová svoboda, Tvorba, Literární svět a Kmen, ojedinele i v Rozpravách Aventina, Nových Čechách, Národním a Stavovském divadle, v Rudém právu, Lidových novinách, Literárních novinách, v Die Wahrheit, v L'Europe centrale a v Signálu, a ve sbornících jako Padesát let Zdeňka Nejedlého a Liber amicorum Romain Rolland, nebo jako předmluva (k Soumagnově Příštímú mesiáši); *výjimku* tvoří jen stať o Nejedlém, která byla současně přetištěna i v Kmeni, a šest dalších statí, pojatých Šaldou samým do knihy Časové i nadčasové, v níž roku 1936 vydal výbor ze svých kritických prací z let 1911 až 1927 (závažnější změny, k nimž došlo v knižním vydání, zaznamenáváme v poznámkách k těmto statím za bibliografickým údajem).